

Ks. Jacek Goleń.
Civitas Chrystiana
Rzeszów: 2006 ss. 355

WYCHOWANIE SEKSUALNE W RODZINIE. STUDIUM PASTORALNE

Problematyka małżeństwa i rodziny zajmuje poczesne miejsce w nauczaniu Kościoła współczesnego. Wyakcentowanie przez Sobór Watykański II znaczenia wspólnoty małżeńsko-rodzinnej dla budowy wspólnoty osób oraz zrodzenia wychowania potomstwa miało odbicie w późniejszym nauczaniu papieży: Pawła VI (Encyklika *Humanae vitae*, 1968) oraz Jana Pawła II (Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* - 1981, Encyklika *Evangelium vitae* - 1995, List do Rodzin *Gratissimum sane* - z okazji Roku Rodziny - 1994). Także Stolica Apostolska podjęła tę problematykę publikując różnorakie dokumenty dotyczące różnorodnych zagadnień życia małżeńskiego i rodzinnego, między innymi: *Karta Praw Rodziny* (1983), Deklaracja o niektórych zagadnieniach etyki seksualnej Kongregacji Nauki Wiary *Persona humana* (1975), czy *Wytuczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości. Zasadnicze cechy wychowania seksualnego* wydane przez Kongregację do spraw Wychowania Katolickiego, oraz wiele innych. Kościoł w Polsce również podjął tę problematykę w swoim nauczaniu starając się odnieść ją do aktualnej sytuacji, zwracając przy tym uwagę na aspekt duszpasterski publikowanych dokumentów. Do najważniejszych z nich zaliczyć należy: *Instrukcję Episkopatu Polski o przygotowaniu do małżeństwa w Kościele Katolickim* (1986), *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* Konferencji Episkopatu Polski (2003), pozostające pod wpływem dokumentu II Polskiego Synodu Plenarnego (1991-1999) *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*.

Wiele miejsca w nauczaniu Kościoła, tak powszechnego jak i lokalnego w Polsce, poświęcone zostało problematyce wychowania w rodzinie, w tym również wychowania seksualnego. W dokumentach Kościoła pojęcie wychowania seksualnego występuje obok albo zamiennie w stosunku do takich określeń jak: wychowanie w aspekcie płci, wychowanie do czystości, wychowanie do miłości czy wychowanie do integracji

seksualnej. Występowanie tych pojęć wskazuje, że w Kościele wychowanie seksualne pojmuje się jako element przygotowania do życia w małżeństwie i rodzinie, postrzegając płciowość człowieka w kontekście godności osoby ludzkiej.

Kościół w Polsce podejmuje ponadto wysiłki zmierzające do wzmocnienia rodziny w jej funkcji wychowawczej. Chodzi tu zwłaszcza o właściwe miejsce rodziców w procesie wychowania, w kontekście edukacji szkolnej i innych inicjatyw podejmowanych przez instytucje państwowe i społeczne. Jest to ważne zagadnienie także wobec podejmowanych w ostatnich latach próbach tak zwanego wychowania seksualnego w ramach nauki szkolnej, propagowanego nawet w młodszych klasach szkoły podstawowej. Ujęcie tego zagadnienia wskazuje na przyjęcie przez autorów tego projektu liberalnej koncepcji człowieka, jego seksualności oraz samego wychowania, na wzór zachodni.

Publikacja ks. J. Golenia zatytułowana *Wychowanie seksualne w rodzinie. Studium pastoralne* wpisuje się w nurt wysiłków Kościoła w Polsce, który w teorii w praktyce stara się wspomóc rodzinę w realizacji jej funkcji wychowawczej. Także w wychowaniu do odpowiedzialnej realizacji sfery seksualnej rodzina posiada znaczenie priorytetowe, zaś zadaniem wspólnoty kościelnej jest udzielenie jej koniecznej i adekwatnej pomocy.

Autor w swoim opracowaniu posłużył się paradygmatem badań charakterystycznym dla teologii pastoralnej. Pierwszy rozdział oparty został na nauczaniu Kościoła powszechnego i Kościoła w Polsce. Przedstawia on model wychowania seksualnego ujęty przez Magisterium Ecclesiae. Drugi i trzeci rozdział prezentują wyniki własnych badań autora. Przedstawiają one postawy rodziców wobec założeń wychowania seksualnego w rodzinie (rozdział II) oraz postawy rodziców wobec zadań wychowania seksualnego w poszczególnych okresach rozwoju dzieci (rozdział III). Na ostatni element paradygmatu składają wnioski i postulaty pastoralne dotyczące pomocy Kościoła w realizacji przez rodzinę wychowania seksualnego (rozdział IV).

Recenzowana publikacja posiada wiele walorów. Pierwszym z nich jest źródłowość, rozumiana tutaj jako oparcie jej nie tylko na licznych opracowaniach, lecz przede wszystkim na nauczaniu Kościoła. Liczne dokumenty kościelne, tak Kościoła powszechnego, jak i Kościoła w Polsce pozwoliły autorowi na opracowanie modelu wychowania seksualnego w rodzinie, jaki powinien być realizowany. W modelu tym na czoło wysuwa się personalizm chrześcijański; wychowanie seksualne zasadza się na personalistycznej koncepcji człowieka. Osoba ludzka, jak przedstawia ks. J. Goleń, jest podmiotem wychowania. Również personalistyczna jest struktura ludzkiej płciowości, a także jej celowość.

Chrześcijańska koncepcja osoby ludzkiej jest podstawą do dalszych rozważań nad wychowaniem seksualnym w rodzinie. Z koncepcji tej

wynikają cele i zadania wychowania seksualnego jako takiego, jak również zadania rodziców wobec dzieci będących na różnych etapach rozwoju. Rodzina bowiem, jak wynika z przeprowadzonych analiz nauczania Kościoła, jest podstawowym podmiotem wychowania seksualnego.

Kolejnym walorem recenzowanej publikacji jest odwołanie się do danych empirycznych, pozyskanych przez autora w prowadzonych przez niego badaniach ankietowych. Dane te pozwalają na stworzenie realnego obrazu wychowania seksualnego w rodzinach w Polsce. Badania te wskazują, że większość badanych rodziców (82, 6%) postrzega rodzinę jako pierwszorzędną podmiot wychowania seksualnego. Rodzice ci postrzegają wychowanie seksualne w kontekście wychowania do miłości – 85, 8% badanych, wychowania moralnego – 88, 9% oraz wychowania religijnego – 83, 1%. Niestety, jedynie 33, 4 % badanych uważa, że nieuporządkowane życie seksualne niszczy otwartość na nowe życie.

Badania wykazały ponadto, że postawa rodziców wobec zadań wychowania seksualnego dzieci na poszczególnych etapach rozwoju odbiega od zakładanego modelu. Rodzice mający potomstwo w okresie dzieciństwa mają tendencje do przyjmowania postawy biernej. Także 51, 4% badanych rodziców wiąże informacje dotyczące życia seksualnego z treściami religijnymi. Rodzice mający dzieci w okresie dojrzewania przyjmują często postawę wyczekującą. Chociaż większość (67, 7%) interesuje się przemianami dojrzewania u dziecka, to tylko 19, 9% omawia te kwestie z dzieckiem, a 36, 9% łączy je z treściami religijnymi. Rodzice dorosłych już dzieci przyjmują postawę niepełnego zrozumienia zmieniającej się ich roli, a także nadmiernej opiekuńczości (np. 39, 7% badanych rodziców daje dzieciom pełną wolność w podejmowaniu wyborów uczuciowych). Badania te prowadzone były na próbie osób, z których większość określiła się jako wierząca lub głęboko wierząca. Pozostaje kwestią domysłu, jakie byłyby wyniki badań osób deklarujących się jako dystansujące się od Kościoła.

Walorem publikacji ks. J. Golenia jest także wysnuć konstruktywnych wniosków z przeprowadzonych badań empirycznych, po zestawieniu ich ze wskazaniami Kościoła. Na ich podstawie autor sformułował szereg postulatów dotyczących wychowania seksualnego w rodzinie. Postulaty te adresowane są do rodziców oraz do duszpasterzy i osób zaangażowanych w duszpasterstwo. Spośród postulatów adresowanych do rodziców na czoło wysuwają się te, aby pogłębiali oni wiedzę dotyczącą zagrożeń wynikających z braku uporządkowania dziedziny płciowości człowieka. Inny, ważny postulat dotyczy świadomości rodziców w kwestii otwartości na nowe życie oraz uczenia tej otwartości własnych dzieci. Autor postuluje także, aby rodzice aktywniej włączyli się w edukację seksualną dzieci na wszystkich etapach ich rozwoju; za przekonaniem nie zawsze idzie zaangażowanie rodziców.

Postulaty kierowane są także do duszpasterzy i osób wspomagających duszpasterstwo: specjalistów w dziedzinie małżeństwa i rodziny oraz katolików zaangażowanych w ruchy i stowarzyszenia kościelne. Wsparcie to powinno zmierzać w kierunku pogłębienia świadomości rodziców co do religijnego aspektu seksualności ludzkiej oraz pogłębiania wiedzy na temat zadań rodziców w kwestii wychowania seksualnego. Innym kierunkiem pomocy ze strony wspólnoty kościelnej jest wsparcie duchowe i modlitewne. Pomoc duszpasterska adresowana być powinna do wszystkich rodzin, a zwłaszcza do rodziców mających podstawowe bądź średnie wykształcenie.

Publikacja ks. J. Golenia porusza aktualnie ważne zagadnienie wychowania seksualnego w rodzinie. Z tego względu jest ono cenną pomocą dla rodziców, będących pierwszymi wychowawcami swoich dzieci. W ten sposób autor wpisuje się w realizację sformułowanego przez siebie postulatu dotyczącego pogłębienia świadomości rodziców w tym zagadnieniu. Publikacja ta jest także cenną pomocą duszpasterską dla duchownych i zaangażowanych w duszpasterstwo ludzi świeckich. Zawiera ona bowiem wiele cennych, konkretnych wskazówek dotyczących dziedzin i metod duszpasterskich dotyczących duszpasterstwa rodzin.

Publikacja ta zwraca uwagę na konieczność przeniesienia akcentu w wychowaniu seksualnym dzieci i młodzieży w kwestii zasadniczego podmiotu wychowania. Postulat ten odnosi się zarówno do teoretyków, jak i praktyków zagadnienia: w dyskusjach jednych i drugich zauważyć bowiem można przeakcentowanie roli państwa i społeczeństwa w realizacji tego zadania wychowawczego.

Ks. Dariusz Lipiec
WSD Siedlce